

Vammaisneuvoston lausunto hyvinvointialuejohtajan esityksestä vuosien 2026–2029 strategiaksi

1. Miten hyvin vaikuttamistoimielimet huomioivat vaikuttamistoimielimen edustamalle vaikuttajaryhmälle olennaiset teemat?

Vammaisneuvosto ja sen taustalla olevat järjestöt tarkastelevat ja nostavat esiin laaja-alaisesti edustamansa ryhmän, kaiken ikäisten vammaisten ja pitkäaikaissairaiden, kannalta olennaisia teemoja, huomioiden eri vamma- ja sairausryhmien moninaiset tarpeet.

Vammaisneuvoston asiantuntemus jää liian usein hyödyntämättä päätöksenteossa. Ratkaisut eivät huomioi erityisryhmien arjen haasteita, minkä seurauksena osa palveluista ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla.

Jotta päätöksenteko olisi aidosti yhdenvertaista ja vammaisten sekä pitkäaikaissairaiden henkilöiden näkemykset tulisivat huomioiduksi, esitämme seuraavat täsmennykset päätöksenteon prosesseihin:

1. Vammaisvaikutusten arviointi tulee ottaa järjestelmällisesti osaksi kaikkia valmisteluvaiheita niissä asioissa, jotka koskettavat vammaisia ja pitkäaikaissairaita. Käytännössä tämä tarkoittaa, että valmistelusta vastaava viranhaltija laatii vaikutusten arvioinnin yhdessä vammaisneuvoston kanssa. Arvioinnissa tarkastellaan konkreettisia arjen tarpeita, kuten esteettömyyttä julkisissa tiloissa, palveluiden saatavuutta ja digisaavutettavuutta eri käyttäjäryhmille sekä tiedonsaannin selkeyttä. Esimerkiksi päätettäessä uusien palvelupisteiden sijainneista arvioidaan, ovatko ne esteettömästi tavoitettavissa apuvälineillä ja onko palveluista saatavilla tietoa digisaavutettavasti ja selkokielellä.

2. Ehdotamme, että vammaisneuvostolle varataan oma lausuntokierros kaikissa niissä päätöksentekoprosesseissa, jotka vaikuttavat vammaisiin ja pitkäaikaissairaisiin. Lausuntopyyntöjen lähettämisestä ja aikataulutuksesta vastaa valmistelu- tai päätöksenteosta vastaava viranhaltija, joka myös huolehtii siitä, että vammaisneuvoston palaute käsitellään asianmukaisesti ennen päätöksentekoa.

3. Vammaisneuvoston asiantuntijoita on syytä kutsua mukaan valmistelutyöryhmiin, jotta heidän käytännön tietonsa ja kokemuksensa ovat mukana jo valmisteluvaiheessa.

Suosittellemme myös säännöllisten yhteistapaamisten järjestämistä päättäjien ja vammaisneuvoston välillä, jotta vuoropuhelu pysyy jatkuvana ja tietoa arjen haasteista sekä toimivista ratkaisuista jaetaan molemmin puolin.

Vammaisneuvoston osallistaminen päätöksentekoon on perusteltua, koska neuvostolla on ainutlaatuinen asiantuntemus ja suora yhteys arjen kokemuksiin. Ilman tätä osallistamista riskinä on, että ratkaisut jäävät etäisiksi todellisista tarpeista ja voivat johtaa esimerkiksi esteettömyyden puutteisiin tai palveluiden vaikeaan saatavuuteen ja digisaavutettavuuteen, mikä käytännössä syrjii osaa asukkaista. Yhteistyöllä voidaan varmistaa, että hyvinvointialueen palvelut ovat aidosti digisaavutettavia, esteettömiä ja toimivia kaikille ja että jokaisen ääni tulee kuuluviin päätöksenteossa.

2. Saavutetaanko strategialla mielestänne paremmat palvelut?

Vammaiset ja pitkäaikaissairaat henkilöt jäävät strategiassa liian vähälle huomiolle, vaikka heidän osuutensa väestöstä on huomattava – Länsi-Uudellamaalla tämä tarkoittaa noin 75 000 asukasta eli yli 15 % väestöstä. Jotta palvelut todella vastaisivat kaikkien tarpeisiin, on erityistarpeet huomioitava palveluja suunniteltaessa ja toteutettaessa, eikä niitä saa ohittaa. Palvelujen suunnitteluun tulisi aktiivisesti ottaa mukaan vammaisjärjestöjen edustajia sekä hyödyntää esteettömyysasiantuntijoiden osaamista jo varhaisessa vaiheessa, jotta ratkaisut ovat aidosti saatavilla, digisaavutettavia ja esteettömiä kaikille asukkaille. Lisäksi henkilöstön osaamisvaatimukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta jokainen asiakas saa tarvitsemansa tuen ja palvelun.

Muutoslupaukset ovat myönteisiä, mutta niiden toteutuminen edellyttää, että vammaisten ja pitkäaikaissairaiden näkökulma otetaan johdonmukaisesti huomioon palveluiden kehittämisessä. Esimerkiksi Lasten ja nuorten palveluissa tulee aina huomioida myös vammaiset ja pitkäaikaissairaat lapset ja nuoret. Tai että omalääkärin osaaminen on merkittävä tekijä erityisryhmien hoidon onnistumisessa.

Teknologisia ratkaisuja kehitettäessä on tärkeää tarjota vaihtoehtoisia palvelutapoja, kuten digisaavutettava verkkopalvelu, puhelinasiointi sekä tarvittaessa fyysisiä asiointipisteitä. Lisäksi digitaalisten palveluiden käytössä tulee tarjota tukea ja selkeitä ohjeita eri käyttäjäryhmille. Taustalla

tarvitaan aina toimiva organisaatio, sillä pelkkä digitaalinen yhteydenotto ei vielä takaa palvelun saatavuutta tai sujuvuutta.

Strategian onnistunut toimeenpano edellyttää tiivistä ja tavoitteellista yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden tarpeiden huomioiminen vaatii vammaisneuvoston sekä järjestöjen asiantuntemuksen vahvaa hyödyntämistä. Vaadimme, että vammaisneuvosto otetaan aidosti mukaan strategian toimeenpanoon siten, että se osallistuu valmistelutyöryhmiin, antaa lausuntoja strategian eri vaiheissa ja järjestää päättäjille opastusta vammaisuuteen, esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvistä kysymyksistä. Näin varmistetaan, että päätöksenteossa tunnistetaan arjen haasteet ja löydetään kestäviä, yhdenvertaisia ratkaisuja kaikille asukkaille.

3. Mitä muuta haluaisitte kommentoida tai kysyä hyvinvointialueen strategialuonnokseen liittyen?

Juuri nyt tarvittaisiin laajaa yhteistyötä ja syvällistä asiantuntemusta, jotta toimintaa voitaisiin kehittää järkevästi ja vastata kaikkien asukkaiden tarpeisiin. Kuitenkin pienten vammais- ja pitkäaikaissairaiden järjestöjen toimintaedellytysten heikentäminen on ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa, sillä se vaarantaa mahdollisuuden hyödyntää järjestöjen tarjoamaa arjen kokemustietoa ja osaamista. Ilman järjestöjen panosta moni tärkeä näkökulma jää helposti huomiotta, ja ratkaisut voivat jäädä irrallisiksi todellisista tarpeista.

Talousarvio strategian rinnalla toisi läpinäkyvyyttä ja uskottavuutta sidosryhmille sekä päätöksentekijöille, koska se osoittaa resurssien kohdentamisen ja mahdollistaa tavoitteiden seurannan. Näin kaikki osapuolet voivat varmistua siitä, että käytettävissä olevat varat tukevat asetettuja päämääriä ja toiminta on avointa sekä luotettavaa.

Kun säästöjä kohdistetaan vammaisten välttämättömiin vammaispalveluihin, vammaisilla ei välttämättä ole enää riittävästi resursseja tai tukea käyttää yleisiä palveluja. Tämä voi johtaa siihen, että heidän osallistumisensa yhteiskunnan toimintoihin vähenee ja syrjäytymisen riski kasvaa. Säästötoimenpiteet voivat esimerkiksi tarkoittaa kuljetuspalvelujen rajoittamista tai henkilökohtaisen avun saatavuuden heikkenemistä, jolloin vammaisten itsenäinen asiointi ja osallistuminen arjen palveluihin vaikeutuu merkittävästi.

Palveluihin pääsy on edelleen vaikeaa, vaikka asiakkaalla olisi selkeä ja kiireellinen tarve. Lisäksi hoitohenkilökunnan jatkuva vaihtuvuus on aiheuttanut epävarmuutta ja katkoksia hoitoprosessissa, mikä on heikentänyt asiakaskokemusta ja luottamusta palveluihin. Asiantuntemuksen puute näkyy esimerkiksi siinä, että vammaisten ja pitkäaikaissairaiden erityistarpeita ei tunnisteta tai niihin ei osata vastata riittävällä ammattitaidolla. Strategia ei yksinään vielä tuo parannusta tai tehosta hyvinvointialueen palveluita – tarvitaan vielä selkeää kehittämistä.

Jotta terveyspalvelut olisivat aidosti vaikuttavia ja kustannustehokkaita, tulisi panostaa konkreettisiin ratkaisuihin, kuten henkilöstön täydennyskoulutukseen erityisryhmien tarpeiden tunnistamiseksi. Näin voitaisiin varmistaa oikea-aikainen ja asiantunteva hoito, joka pitkällä aikavälillä vähentää kalliita lisätoimenpiteitä ja parantaa asiakkaiden hyvinvointia.

Strategiassa tulee huomioida myös Yhdistyneiden kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean uudessa raportissa annetut suositukset vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen täytäntöönpanosta. Käytännön toimenpiteinä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi tilojen esteettömyyden ja digitaalisten palveluiden digisaavutettavuuden parantamista sekä vammaisneuvoston osallistamista valmistelutyöhön ja päätöksentekoon. Näin strategia tukee vammaisten henkilöiden yhdenvertaista osallistumista yhteiskuntaan ja mahdollistaa suositusten toteutumisen käytännössä <https://valtioneuvosto.fi/-/yk-n-vammaisten-henkiloiden-oikeuksien-komitea-antoi-suosituksia-suomelle>.

Vammaisneuvoston puolesta,

Pirkko Kuusela
puheenjohtaja

Marsa Valtonen
1. varapuheenjohtaja

Rosita Ahlgren
2. varapuheenjohtaja

Juha-Matti Koskinen
3. varapuheenjohtaja

Jakelu

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen aluehallitus
Sanna Svahn, hyvinvointialuejohtaja

PL 33, 02033 Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
PB 33, 02033 Västra Nylands välfärdsområde
luvn.fi